

УДК 316.323.65

Малаховский Ю.В.,

канд. екон. наук, доцент кафедри економіки праці та менеджменту

Грон М.І., студент гр. АДМ – 15М

Кіровоградський національний технічний університет

Теоретичні засади вивчення поняття “соціальний капітал”

Поняття людського, соціального, культурного капіталу, що покликані відображати роль соціальних і культурних чинників в економічному розвитку суспільства, увійшли в науковий дискурс порівняно недавно.

Здатність до накопичення соціального капіталу є не індивідуальною характеристикою, а особливістю тієї мережі відносин, в яку включений індивід. На регіональному та загальнонаціональному рівнях соціальний капітал породжує умови для економічного зростання:

- полегшує створення нових підприємств;
- сприяє розвитку малого бізнесу, підприємництва;
- підвищує ефективність ринку.

Коли соціальний капітал розглядається на макрорівні, рівні суспільства, то вивчення компонентів соціального капіталу окремо (наприклад, довіри або рівня згуртованості) досить відносно наблизить нас до розуміння того, яким є соціальний капітал суспільства в цілому. В такому випадку залишається малозрозумілим, які існують механізми формування соціального капіталу, як складаються процеси компенсаційної взаємодії між компонентами капіталу при його зниженні. Системний підхід до дослідницького явища передбачає несумісність частин об'єкту і цілого.

Система – це сукупність елементів, що володіють генетичною спільністю, відносини яких носять характер взаємодії і дозволяють формувати і відтворювати такі відносини з навколишнім середовищем, які мають адаптивне значення для даної системи, забезпечують цілеспрямований розвиток. Соціальний капітал відповідає всім перерахованим характеристикам: компоненти володіють генетичною спільністю, пов'язані між собою і мають особливий вплив на економіку, добробут і здоров'я людей.

Поняття соціального капіталу в економіці стало логічним продовженням розвитку концепції людського капіталу. Так, соціальний капітал визначають як товар, який індивіди використовують в неринкових соціальних взаємовідносинах, щоб використати цінні ресурси (пораду, товарицьке ставлення, фінансову підтримку, допомогу у вихованні дітей або в працевлаштуванні).

При цьому соціальний капітал двох індивідів збільшується в результаті інвестицій, здійснених кожним з учасників. Економісти вважають, що довіра, як компонент соціального капіталу, сприяє мінімізації транзакційних витрат. Довіра стимулює насичення інформаційного обміну, запобігає недоцільних витрат на захист прав власності і сприяє узгодженню різних інтересів учасників економічних відносин. Тому репутація стає цінним активом, що підтримує і виправдовує того, хто є суб'єктом довіри. Недостатня довіра веде до зростання витрат, оскільки вимагає інвестицій у вигляді часу, грошових і матеріальних засобів. Отже, скорочення транзакційних витрат можна розглядати як результат інвестицій в довіру, а значить – в соціальний капітал.

Особливим об'єктом елементом економічної теорії соціального капіталу є ринок праці, оскільки поведінка його учасників не може бути обґрунтована без урахування впливу соціального капіталу на прийняті рішення.

Соціальний капітал – складне і багатогранне поняття. У вузькому сенсі виступає у вигляді горизонтальних взаємозв'язків між людьми, що включають соціальні мережі і пов'язані з ними норми поведінки, які впливають на продуктивність співтовариства і його добробут. Соціальні мережі – групи індивідів, які спільно використовують особливі колективні неформальні цінності і норми, що сприяють росту продуктивності співтовариства і скороченню його витрат у зв'язку з більш ефективною координацією і кооперацією.

Більш широке розуміння соціального капіталу включає не тільки горизонтальні, але і вертикальні взаємозв'язки, тобто норми поведінки не тільки всередині спільноти, а й за її межами, які пов'язують різні соціальні верстви (релігійні, етнічні, соціально-економічні та ін.).

У найширшому і найбільш повному сенсі соціальний капітал включає не тільки горизонтальні і вертикальні взаємозв'язки, а й соціальне і політичне середовище, яке визначає соціальну структуру суспільства і сприяє розвитку загальних норм. Це найбільш формалізовані інституційні відносини і структури, а саме: уряд, державний лад, правова і судова система, цивільні і політичні свободи.

В економічній літературі описуються також такі форми соціального капіталу, як “соціальні зв'язки”, “соціальні мости”, “соціальні зв'язки”.

Соціальні зв'язки характеризують систему зв'язків всередині вузького кола осіб, наприклад членів сім'ї або етнічної групи, з обмеженим радіусом міжособистісного довіри “серед своїх”, що має характер сімейності.

Соціальні мости – капітал, який виникає у відносинах між сторонніми людьми; він характеризується міжособистісною довірою “серед чужих”. Соціальний капітал в формі соціальних зв'язків характеризує відносини між різними соціальними стратами, що мають доступ до влади, економічних ресурсів і соціального статусу.

Таким чином, резюмуючи, можна сказати, що в роботах економістів соціальний капітал найчастіше розглядається як товар або спосіб, що дозволяє максимізувати корисність і знизити транзакційні витрати. При такому підході акцент робиться на інвестиційні стратегії індивідуума в умовах альтернативних можливостей використання часу. До структури соціального капіталу економістами, найчастіше, включаються такі компоненти, як довіра (системоутворюючий фактор соціального капіталу) і соціальна згуртованість суспільства.